

literarne kritike, ki je znala odpirati nove probleme in dajati iniciativo k njih reševanju, bodisi pogosto le v polemičnem smislu. In kot taka literarna avtoriteta je proti koncu preteklega in v začetku našega stoletja mnogo vplival tudi na jugoslovansko, posebno hrvaško in slovensko kritiko in literarno zgodovino.

Tudi kot prezident si je Masaryk ohranil svež odnos do leposlovne literature, o čemer nam pričajo ne le njegova povojna dela, temveč tudi njegovi številni stiki z domačim in inozemskim literarnim svetom. Čeprav v svojem zadnjem razdobju ni nastopal več kot aktiven literat in kritik, je vendar iz njegovih spisov, javnih in neoficialnih izrekov povsem razvidno, da mu je literarna kritika še zmeraj pomenila reformno sredstvo in da je prav v zadnjem svojem stadiju v marsičem še poglobil svoje prejšnje pojmovanje literature, zlasti pa v formalnem in umetniškem oziru.

Masaryku je vedno bila kritika le eno izmed sredstev v njegovih bojih za idejo in njen napredek. In prav v tem imamo tudi dokumentacijo za njegovo karakteristiko kot filozofa platonskega tipa.

Kakor v svojih znanstvenih, kulturnih in političnih spisih in polemikah, je Masaryk tudi v svojih literarnih kritikah nastopal možato, brezkompromisno, toda zmeraj demokratsko in humanistično. Njegovemu duhu povsem odgovarjajoč je bil tudi njegov literarno kritični stil: ofenziven, jedrnat, brez okraskov in podob, toda živahen in prežet z ljubeznijo do obravnavanega problema in poln obzirnosti do nasprotnikovega mnenja.

Tako je Masaryk s svojo literarno kritiko, posebno pa s svojo iniciativo na tem področju z uspehom pomagal preoblikovati češko literaturo in češko literarno vedo in si je prav s tem, ker je z njo pogosto kar avtoritativno posegel tudi v zgodovino svetovnih literatur, pridobil in utemeljil svoj sloves svetovnega kritika. Václav Burian.

L. 1920. je napisal v Lj. Zvonu R. Krivic študijo: T. G. Masaryk kot estetik in literarni kritik.

MÜNCHEN PROSLAVLJA JUBILEJ NEMŠKE KULTURE

(Odlomek iz potopisa.)

München v pričakovanju. Skoraj z vsakega okna visi rdeča zastava s kljukastim križem. Na slehernem oknu dve zamolklo rdeči oljenici. Cestne razsvetljave nocoj ni, zato je videti mesto nekam čarobno, nekam pravljичno. Med hišami se od pločnika do pločnika gnete in preriva množica. Živa reka teles, ki nervozno drhte v radovednosti in pričakovanju. Ljudje stegujejo vratove. Prepustimo se toku... Obrazi okoli mene me zanimajo. Mlad plavolasec z brezizraznim, nekam praznim obrazom topo in napeto zre preko ramen in glav nekam v daljo. Za roko ga drži postarna ženica v črnini, gotovo mati, ki suče glavo na levo in desno in brez prestanka nervozno vzklika: »Schau, Fritz, wie schön... wunderschön, geh'...!« Fritz ne trene in se ne spremeni. Skoro vsak drugi moški ima uniformo; vojaki-letalci v elegantnih sivih suknjah in s kravatami; SA-Männer v »Nationalbraun«, gotovo

sami meščani, vodijo pod roko blažene zaročenke ali ponosne soproge. Tamkaj koraka črni SS-izvoljenec z dekletom ob strani. Dekletu, ki se zaman trudi, da bi obdržalo trdi, skoraj paradni korak, se ponosno iskre oči in lica se smehljajo sama od sebe... Množica drvi, veletok teče mimo »Deutsches Museum«, ki je ves slavnostno okrašen, in »Isartor« proti središču. Notranje mesto je — pravljica. Zidovje je od strehe do tal pokrito s pisanimi kulisami, rdečimi, belimi, rumenimi... Vsaka ulica ima svojo barvo. Krasno. Vojaki se suvajo s komolci: »Schau doch, Querniche! Schön, geh' ?« Magistrat, veličastna gotška stavba, je odet v rumeno in črno, barvi Münchena. Množica strmi v pravljico. Nenadoma završi kakor vihar. Veletok se zgane in se požene kot silen val naprej. — »Führer ist da... Führer...! Führer...!« Oči se iskre v prečudnem ognju, obrazi so čudovito napeti. Miličniki nemudoma spuste roke svojih spremljevalk in se vzravnavajo. Vojaki si nervozno poravnnavajo bluze in zapenjajo gumbe. Neka roka šine kvišku. Za njo vse ostale. Vse oči so uprte v eno smer, vsi obrazi so napeti. — »Heil, Führer!... Heil — heil — heil!« Tam na koncu trga se med množico počasi preriva vrsta avtomobilov. Na enem stoji mož v rjavi uniformi, se smehlja in milostno odzdravlja z vajeno kretnjo. Z vseh oken padajo nanj naročja vrtnic. Mnogo jih pade mimo, med množico, ki jih prestreže že v zraku — s čudovito spretnostjo kakor orientalski berači bakšiš. Z obrazov sije sreča. Stara dama ima solzne oči. Neprestano ponavlja z drhtečimi ustnicami: »Ah, Führer...!«

Zlato nedeljsko jutro. Kljub zgodnji uri so ulice polne sonca. (Sploh je München zelo sončno in svetlo mesto!) Izza predmestij vstaja zlata obla. Nebo je čisto kot ribje oko. Zastave nekam mrtvo vise s streh in oken. Mnoge so se zapletle v telefonske žice. Oljenice na oknih so že davno ugasnile. Tedaj se dvigne z ulice pesem. Silni zvoki udarijo ob stene, trkajo na okna, polnijo ozračje... Iz predmestij, iz vse Bavarske prikorakajo oddelki SA v rjavih uniformah. Krepko udarjajo bleščeči škornji ob kameniti tlak, zaripli obrazi rjovejo

»Zum letzten mal wird zum Apel geblasen,
zum letzten mal sind wir zum Kampf bereit...!«

Oddelek za oddelkom. Okna se odpirajo. Ulica se počasi polni, življenje se prebuja. Tudi mi odidemo na ulico. Tajinstvene pravljice ni več. Sedaj so samo še barve, barve... da te bole oči. Vsakih deset korakov naju ustavi deček v rjavi srjaci in bajonetom ob boku. Hitlerjugend. »Bitte, Festzeichen... Festprogramm! Nur 30 Pfenig!« S težavo se prerineva v centrum. Ulice so nabite z uniformami. Neštevilni oddelki SA počivajo ob nasadih, sedijo na pločnikih in stopnicah in se dolgočasijo. Sonce že žge. Od časa do časa odvijte kdo čutaro in nagne. Nato jo posodi sosedu. Mimogrede še stopiva v cerkev. Nedelja je. Pa to ni naša slovenska velika maša. Vsa cerkev molči... Ozrem se po obrazih: starci, starke... razbrazdani obrazi. Mladine ni. Pod korom, v senci stebra stoji SA-Mann v rjavi uniformi. Videti je, da se sramuje. Ustnice mu drhte v molitvi, med prsti mu rožlja molek. Na prsih mu blesti dvoje odlikovanj... Tudi drugi možje imajo v gumbnicah znake s kljukastim križem. Čudim se, kako Nemci spravljajo v sklad fašizem in krščanstvo... Končno se vendarle prerineva skozi gnečo. Danes, na praznik 2000-letnice nemške kulture so vse pinakoteke in umetnostne razstave ves dan zastonj odprte. Za inozemskega potepuha, ki je tako presneto razoznal, je to važno. Kmalu najdeva Novo Pinakoteko. Na ogromnem, kupolastem poslopju vihra zastava s kljukastim križem, ki je vzel pod kuratel tudi umetnost. Vrata v razstavno dvorano so na stežaj odprta. Razstavljena je samo grafika: od razkošnih inicialk na srednjeveških pergamentih, preko prvih, nekam okornogotskih lesorezov, tja do največjih mojstrov te stroke — Dürerja in sodob-

nikov-velikanov. Človek se kar zarine v te čudovite lepote na starih porumenelih in preperelih papirjih. Nenadoma se zavem, da sem v vsej prostorni pinakoteki skoraj — sam. Danes, ko ves 60-milijonski narod slavi jubilej nemške kulture in umetnosti...! Vendarle nekaj ljudi postaja pred Dürerjem. Mlada dama je očitno užaljena, ker je njen spremljevalec preveč zatopljen v mojstrova dela in pozablja nanjo. Naslonila se je na podboj. Vsak hip pogleda na zapestno uro in srdito stresa plave kodre. Ne, prav gotovo si ni izleta v München tako predstavljala... — Ob 1. zapoje zvonec. Uniformiran sluga zagrinja okna. Treba je oditi. Mimogrede dobiva pri izhodu letak, ki priporoča knjigo »Säuberung des Kunsttempels«. Kakor je razvidno iz besedila, je knjiga naperjena proti »destruktivni judovski in marksistični umetnosti«. Tako dokazujejo fotomontaže, ob katerih se človek resda zgrozi. Letak pozna dvoje umetnikov: »Seelisch kranker Künstler« — in — »Gesund fühlender deutsche Künstler«.

Slavnost. Zopet morava v vrvež teles in vozil. V ulicah, kjer se bo vil slavnostni sprevod, se že gneteje množice potrpežljivih gledalcev. Mnogi so prinesli stolčke s seboj. Sedaj čakajo in si kratijo čas s sladkorčki. Zenske govoriyo o malenkostnih rečeh in si izmenjujejo kolonjsko vodo. Starec s suho roko se naslanja na kandelaber in brez zanimanja bulji predse. Na prsih mu binglja troje odlikovanj. Obraz ima poln brazgotin. Poleg njega stoji starejša ženska, ki se zaman trudi, da bi vzbudila njegovo zanimanje za karkoli. Policaji tekajo in urejajo. SA-Männer se zvrste v špalir vzdolž ulice in razpno vrv. Štiri ure pred začetkom...! Dasi sva obupno lačna, morava ostati in čakati. Prisiljena sva opazovati te tope obraze, ki jih je napihnilo dolgočasje in bavarsko pivo, to malomeščansko množico, ki je včeraj z istim navdušenjem in zvedavostjo sledila nogometni tekmi. Ti ljudje žive od parad in senzacij, od malenkosti in maslenega kruha. Sonce divje pripeka. Ljudje izrabijo vsako najmanjšo senčico. Zaman se oziramo po oblaku. Če kdo odpre dežnik, nastane suvanje in prerivanje. Žensk se loteva histerija. Nervozno si tišče robčke na usta. Od časa do časa katera pobledi, razširi roke kakor za objem in omahne. Nastane kratko prerivanje. Vrv se napne... Pa že sledeči hip pridrve sanitejci s svojimi škatlami in jo odvedejo. Množico to neizmerno zabava. Vsako novo omedlevico pozdravi s hrupnim smehom in cepetanjem. Četniki se pokajo po kolenih od smeha. Človek dobi vtis, da so Bavarci ljudstvo, ki ljubi smeh za vsako ceno. Pri nas bi si krajšali čas s petjem, Nemci si pripovedujejo mastne šale o vsem mogočem. Največ teh »vicov« gre na račun »starega Fritza« (Friderika Velikega). Ljudje si kličejo čez ulico: »Komm her! — Warum denn? — Da ist ein Witzmeister! So ein... komm! Ich bin schon ganz kaput! So lächerlich...!« — Policaji izgublajo živce. Od časa do časa v blaznem diru pridrvi po ulici avto z inspekcijo. Četniki se vzravnavajo in udarijo s petami. Razni führerji nervozno raportirajo, policaji razlagajo v leseni drži svoje križe in težave. Potem zopet dolgčas... Čas si kratim s tem, da opazujem obraze četnikov. Zdi se mi, kakor da sem nekje na gasilskem zletu. Takrat navro skupaj stari možakarji s huzarskimi brki in mlečnozobi golobradci, ki so komaj čakali svoje dvajseto leto. Nekako tako je tu, samo uniforme so druge. Vsi so nekoliko ponosni, predvsem zaradi uniforme in našitkov. Če prištejemo še nekoliko frontarskega bahaštva in invalidskega ponosa, imamo popolno predstavo »napadalnih oddelkov«, ki o rasi in naciji nimajo pojma... Tako čakamo štiri dolge ure. Senca kandelabra počasi, neizmerno počasi potuje preko naših glav in se daljša bolj in bolj. Potem nenadoma zadoni iz zvočnikov himna »Deutschland, Deutschland über alles...« Množica olajšano vzdihne, zavalovi in se zopet takoj pomiri. Roke se sunkoma dvignejo. Neki glas pritegne k refrenu. Mnogi

drugi, predvsem ženske, mu sledijo ... Začetek! Sedaj je Führer otvoril »Haus der deutschen Kunst«. Sedaj govori. In množica mu hrupno ploska. Bojevit govor o bojeviti umetnosti ... Nas, ki smo daleč proč, tolaži »Huldigungslied« — himna, ki se ponavlja brez konca in kraja. Roke so že davno omahnile. Policaji zopet tekajo ... Potem — zopet je pretekla cela večnost — zapoje fanfare in bobni. Izza ogla se pojavi slavnostni spreved, ki naj množici dokaže, da je nemška kultura skozi 2000 let svet spreobračala. Mimo mene stopajo rdečelasi Germani s posrebrenimi sulicami, polnage Germanke z ble-dimi lisami kopalnih oblek, z vrči na glavah. Ogromne, pozlačene sohe starih in novih nemških bogov vozijo belci na težkih vozovih: bog krvi, boginja zemlje, bog sonca ... Toda vse te sohe bolehajo na pomanjkanju umetnosti. Naga telesa teh bogov so sicer nekam baročno silna in razgibana, manjka jim pa misli, vsebine in končno tudi sloga. To nikakor ne pomeni »povratka k narurni, nemški umetnosti«, ampak skok iz nadstropja ... Nato pridejo junaki iz nibelunške pesmi. Lagodno stopajo mimo mene Teoderik Veliki, Krimhilda in Brunhilda, Siegfried in še mnogoteri junaki. Teoderik Veliki, ki se očitvidno počuti varnega pod svojo brado in tolsto plastjo šminke, dela vesele opazke in spremljevalci se s težavo krote, da ne bi izbruhnili v krohot. Nato prikoraka Viljem Tell s sinčkom. Dame kar zažare v romantiki izza šolskih klopi ... Ah, kako je mali srčkan! Koj nato prikoraka Karl Veliki v spremstvu svojih sinov. Nekdo zarjove: Heil! in na mah šinejo roke kvišku. Množica navdušeno pozdravlja maskiranega človeka, ki nosi na glavi krono iz pozlačene lepenke in na ramenih rdeče barvano platno in ki bo dobil za današnjo vlogo 10 mark. Mimo nas koraka srednji vek: vitezi, vitezi, vitezi ... To je bil brez dvoma najlepši del spreveda. Človek dobi ilustracijo pustih šolskih naukov ... Tam na koncu ulice se nenadoma dvigne silen hrup, ki počasi narašča in očitvidno prihaja vse bliže in bliže. Z vseh oken mahanje in tuljenje. Množica valovi. Vrv je napeta kot struna. Kaj je? — Po ulici počasi prikorakajo nemški volivni knezi. Na ščitih imajo grbe svojih dežel, sestavnih delov svetega rimskega cesarstva nemške narodnosti. Zadnji tvori skupino zase. Na njegovem ščitu blesti — češki lev. Množica tuli. Vse roke šinejo kvišku. Zadnji šolarček ve, da se to pravi: Češka je naša dežela; mi imamo do nje zgodovinsko pravo! — Nato zopet nekoliko »umetnosti«. Belci pripeljejo med drugim tudi srednjeveški krilni oltar in v njem stoji — ne svetnik, ampak — Donar s kijem. Nato zopet vitezi, grenadirji, kirasirji, mušketirji ... Med umetnostnimi skupinami novejšje dobe zavzema »Haus der deutschen Kunst« v miniaturni najvidnejšo vlogo. Za zaključek — regiment vojaštva v popolni bojni opremi z zastavo na čelu; škornji treskajo ob tlak, obrazi so topi, oči buljijo ... Nato regiment SA, regiment motoriziranih SA-čet v gumastih čeladah, regiment SS, regiment »Arbeitsdiensta« s posrebrenimi paradnimi lopatami ... Množica strmi, dviga roke, tuli ... Jaz sem razočaran. Preveč sem tujec, vse premalo nemški. Kaj? Regimenti v bojni opremi naj pomenijo višek kulture? Ne razumem! Nisem Nemeč ... Konec! Množica se razlije. Vse hiti, prehiteva. Tramvaji in avtomobili obtiče v gneči. Tu ne pomaga noben floris. Pojdi, kamor te vleče tok. Končno se mi posreči, da smuknem v slepo ulico. Ko se naval poleže, krenem dalje. Sedaj srečujem nepregledne vrste SA-oddelkov, ki se vračajo v svoja predmestja in vasi. »Singen!« kričijo führerji. In po vseh ulicah odmeva kot grom:

»Heute gehört uns Deutschland
und morgen die ganze Welt...!«

Znanstvena biblioteka. »Deutsches Museum«, prva znamenitost Münchena, je že snel hitlerjanske zastave in praznični nakit. Cele vozove

vencev in ovenelih rož odvažajo. Dnevi nemške kulture so mimo, glavni naval se je polegel. Danes je že torek. Čez deset minut bo devet. Prostorno muzejsko dvorišče je kljub temu — živo. Vsak čas pridrvi avtomobil kake tuje države in v elegantnem loku zavozi v preddvorje. Izstopajo ljudje vseh barv. Vsi žele videti muzej, kjer vsi stroji delujejo, kjer vse teče... Posebno pozornost vzbujajo Indijci z zagonetnimi smehljaji in Indijke v živo pisanih sarijih. Japonci, ki pomenijo poosebljeno zvedavost, prihajajo v »Deutsches Museum« na študijsko potovanje... Od časa do časa prikoraka oddelek dečkov v rjavih srajcah in črnih dokolenkah z bajoneti ob bokih. »Hitlerjugend«. Na rezko povelje vodje se zvrste v dvored in z vojaško potrpežljivostjo poslušajo zadnja navodila. Nato se paglavsko razposajeno razlete po dvorišču, posedejo prag in stopnice. Trebušasti Nemci vseh pokrajin so privedli svojo deco, da vidijo plod nemškega genija. Vse čaka. Kazalec ogromne zidne ure se pomika nezaslišano počasi. Končno... Devet! Množica se razdeli. Jaz, ki sem si muzej ogledal že včeraj, se odločim za levico — za slovito knjižnico. Malo nas je. V naši skupini ni uniform, ne razposajenih deklic s plavimi kitami, ne Indijcev, ne Japoncev... Očalarji, profesorski »tipi«, pretegnjeni dečaki, ovenele ženske... Vrtar mirno pregleduje legitimacije in z vajeno kretnjo pospravlja pfenige. Ko dobim vstopnico, se odpre pred menoj ogromna čitalnica. Skozi velika okna sije svetloba. Na desni omare z novejšimi knjigami vseh znanstvenih strok. Po sredi mize in stoli. Na levi predali za revije. Vse je tapecirano. Ropotanja s stoli ni, ker ga je treba samo malo zasukati in že sediš — udobno kot v fotelju. Ustavim se pri polici z napisom »Wirtschaft«. Knjige o gospodarstvu Nemčije in vseh mogočih držav; tudi o Jugoslaviji je nekaj. Drobna knjižica pripoveduje s suhimi številkami o našem lesu, premogu, bakru... Položim jo nazaj in grem dalje. »Zgodovina, zemljepis«. Krasne knjige o vseh deželah planeta. Nemški vandrovec s kitaro in — brez nje — popisuje pomlad v Španiji, poletje v Kašmiru in Himalaji, večno zimo Alaske, zadnje dneve Abesinije, bogastvo Kube... In Jugoslavija? Prosim! Drobna knjižica* mi pove čudovite reči. Listam... Za poglavjem »Vodovje v Srbiji« sledi »Slovenija«. Člankar ponavlja stare melodije: Narod z izrazito nemško kulturo, a poslovenjeno. Temperament značilno nemški. Prvi osnutki »lastne« kulture temelje v (nemški) reformaciji, ki je uspevala pod nemškim moralnim in gmotnim vplivom. Liričen, muzikaličen narod. Jezik se od srbskega in hrvatskega zelo razlikuje — »unifikacija se zdi nemogućna.« Narodna zavest izredno močna. Slovenska pesem ni nekaj posebnega, ampak samo nijansa nemško-alpske pesmi in zato je Nemcu kar domača. V poglavju »Nove stranke« strme čitam pravi pamflet na »Jugoslovansko akcijo« (Ljotičev »Zbor«), o »Boju«, o »Narodni odbrani«, ki pa že izgublja na pomenu in — čujte! — o novem strankarskem embrionu »Jadranski straži«. Pri »Časopisju« se precej laskavo omenjata »Slovenec« in »Jutro«. Člankar pravi med drugim, da se oba lista živo zanimata za Slovence v Ruhrgebietu, za nemško manjšino v Jugoslaviji pa nimata smisla, ne razumevanja... To je domala vse, kar sem našel v knjižnici o Slovencih — poleg nekaterih slik v Hielscherjevem albumu iz l. 1927. — Vtis, ki ga napravijo vse te neizmerne vrste knjig, ki poznajo vse tajne daljnih dežel, vsa bogastva sveta, skoraj vse zakone narave... je silen. Vendar ni težko opaziti, da je vsa ta znanost — tendenčna. Nemški genij je vprežen v jarem imperializma — danes v obliki hitlerizma. Čemu knjige o bogastvih tujih dežel, ki vse izzvene v isti refren: Tega ima Španija, Kuba, Indija... v izobilju...! Kljub

* »Königreich Südslawien«, 1935, Universitätsverlag, R. Noske, Leipzig.

temu bi človek sedel in bral. Toda kazalec se pomika čudovito naglo. Umijem si roke in grem.

Univerza. Veličastno poslopje ogromnih dimenzij. Takoj v prvem vestibulu te pošteno raztrese množica pisanih letakov: strelski tečaji, jahalni tečaj, letalski tečaj; rektor razlaga, dekani objavljajo... Mladi ljudje vstopajo in izstopajo. Nekam zvedavo prestopiva prag notranjega poslopja in — končno z nekim brucovskim nemiro. Vse mogoče jezike čuješ. Iz vse Evrope so privreli mladi ljudje v München na počitniške kurze. Vrata z napisom »Informationsdienst« se neprestano odpirajo in zapirajo. Informacije daje gruča mladih ljudi v rjavih SA uniformah. Tolsti napisi vabijo, kričeče barve kličejo. Nehote se ustaviš in pogledaš. Razne tabele ti grafično razložijo razna vprašanja: lobanje vseh ras, velikost in teža možganov, padanje rojstev... Ljudje se gnetejo in majejo z glavami. Knjigarna Lachner prodaja šolske knjige... Vse je razdeljeno na stroke. Prevladuje »Rassenkunde« in »Judenfrage«. Ogromna izbira. Prosim: »50 Jahre antisemitische Bewegung«. »Deutschlands führende Männer und das Judentum«, »Weltvernichtung durch Bibelforscher und Juden«, »Erotik und Rasse«, »Jesus der Arier. Ein Heldenleben«, »Judas Schuldbuch«, »Unmoral im Talmud«... i. t. d. »Rassenkunde« postaja nemška narodna veda. Dijaki prihajajo, ogledujejo, kupujejo... Vse se jim zdi tako resno, razumljivo. Mrzlo gledajo nanje bronaste sohe velikih mož, nemških znanstvenikov. Človek pogreša tistega veselega študentovskega tipa s poklapanimi krajci, ki je stoletja oživiljal München, Leipzig, Jenó... Kljub vrvenju se mi zdi univerza nekam mrtva. Vsiljuje se mi misel: Kdo tukaj misli še s svojo glavo? Iščem, tipam po obrazih, pa ga ni. Saj so resnične besede, ki jih je včeraj spregovorila gospa B.: »Da, da, včasih se je govorilo o nemškem geniju, a danes piše svet o nemškem blaznežu...«

J. M.

Z LETOŠNJEGA PARIŠKEGA KONGRESA

1935 je bil v Parizu izbran Madrid za mesto »drugega mednarodnega kongresa pisateljev za obrambo kulture«. Istega leta so PENovci še sredi Barcelone v miru diskutirali o vprašanju slovstvene svobode, človekove svobode.

1937 so pisatelji držali besedo, dano v Parizu leto dni pred pričetkom vojne v Španiji, pod svarilnim napisom nacističnega gesla vodje Streicherja: »Če slišim besedo ‚kultura‘, sežem po revolverju.« Oblastnikom nakljub in vojni nakljub so šli od množic in časa izbrani zastopniki narodov iz osem in dvajsetih držav Evrope, Amerike, nekateri iz Afrike, Azije v Valencijo, v Barcelono in v oblegani Madrid.

Predsedstvo kongresa: Francozi R. Rolland, A. Malraux, J. Benda, J. R. Bloch, Aragon; Nemci Thomas Mann, Heinrich Mann, L. Feuchtwanger; Američan E. Hemingway; Angleži Bernard Shaw, R. Lehmann, W. Forster; Rusa A. Tolstoj, Šolohov; španca A. Machado, J. Bergamin; Danec Andersen Nexö; iz švedske Selma Lagerlöf; Italijan G. Ferrero.

17. julija, na dan prve obletnice vojne v Španiji, so sprejeli na svojem zaključnem zboru v Parizu resolucijo, v kateri:

proglašajo za glavnega sovražnika kulture fašizem,

izjavljajo, da se bodo borili proti fašizmu z vsemi sredstvi, ki so v njihovi moči,

zatrjujejo, da ni možna nikaka nevtralnost v vojni, ki jo fašizem vodi proti kulturi, demokraciji, miru in proti sreči in blagostanju človeštva sploh,